

Azərbaycan dövlətçilik yaddaşında 28 May fenomeni

Dövlətçilik yaddaşının fəlsəfi anlamı

Dövlətçilik yaddaşı bizim anlamımızda özəl fəlsəfi məzmunu və funksiyaya malikdir. Bu anlayışı "tarixi yaddaş", "siyasi yaddaş" və "dövlətin yaddaşı" anlayışları ilə qarışdırmamaq lazımdır. Əlbəttə, konkret məzmunu və funksiyaya malik bir anlayış kimi, "dövlətçilik yaddaşı" "tarixi yaddaş", "siyasi yaddaş" və "dövlətin yaddaşı" anlayışlarının tərkib hissəsi kimi təsəvvür edilə bilər. Lakin onun məzmunu və funksiyası öz keyfiyyəti ilə digərlərindən fərqlənir.

Dövlətçilik yaddaşı hər bir cəmiyyətin tarixi yaddaşının mühüm tərkib hissəsidir. O, həmin cəmiyyətin dövləti simasını formalaşdırır və müəyyən edir. Dövlətçilik yaddaşı millətin siyasi və hüquqi "kimliyi"ni təşkil edən başlıca faktorlar sırasına daxildir. Bu mənada o, dövləti formalaşdırın və onu ənənə halına salan siyasi, sosial, mədəni, mənəvi, idarəetmə və ideoloji konstruktur.

Dövlətçilik yaddaşı fərdlərin və kollektivin dövlətçilik şüurunun məzmunu və funksionallığına hər tarixi mərhələdə konkret yön verən fenomendir. Şüur yaddaşı özündə ehtiva edir.

Dövlətçilik yaddaşı iki aspektdə tarixidir. Birincisi, dövlətçilik yaddaşı sosial-siyasi institutların sistemli və məqsədyönlü fəaliyyəti sayəsində formalaşan ruhani, mənəvi, şüuri hadisə keyfiyyətində. Bu, tarix siyasəti çərçivəsində həyata keçirilir. İkincisi, dövlətçilik yaddaşını aktuallaşdıranda və reaktuallaşdıranda (yeni sosial praktikada əyaniləşdirəndə və təkrar əyaniləşdirəndə).

Bizə görə, dövlətçilik yaddaşı müasir tarixi mərhələdə bu iki aspektin qarşılıqlı əlaqəsində dərk edilməlidir. AMEA bu prosesin təşkilatçısı və reallaşdırıcısı kimi ilk sırada yer almaqdadır. Bunu ölkənin baş elmi təşkilatının yeniləşməsi

fonunda konkret faktlarda görmək mümkündür.

Dövlətçilik yaddaşının təbliği və təşviqi

Son 2 ildə AMEA-nın bu istiqamətdə fəallığı xeyli artıb və faktiki olaraq özünün yeni təşkilatı, funksional və təsir səviyyəsinə yüksəlib. Onun başlıca özəlliyi dövlətçilik şüuru kontekstində dövlətçiliyin yaddaş kimi təbliği ilə təşviqinin bir-birini funksional aspektdə tamamlamasından ibarətdir. Maralılıq və diqqətə alınan məqamdır ki, bu prosesdə akademiya rəhbərliyi fəallıq nümunəsi göstərir. AMEA prezidenti öz çıxışlarında, fikirlərində və səsələnşlərində müstəqil dövlətçilik kursu fonunda dövlətçilik ənənəsinin müasirlik kontekstində daha dərinəndə və geniş araşdırılması ehtiyacını daim vurğulayır. Bunu, güclü dövlət, güclü cəmiyyət quruculuğu çərçivəsində azərbaycançılıq və multikulturallığın vəhdəti əsasında həyata keçirilməsi zərurəti kimi ayrıca qeyd edir.

AMEA prezidenti öz mövqeyini əsaslandırmaq üçün konkret tarixi, fəlsəfi, siyasi və ideoloji faktlara müraciət edir. Həmin sırada müasir dövlətçiliyin banisi ulu öndər Heydər Əliyevin və siyasi varisi İlham Əliyevin fəaliyyətlərinin müxtəlif aspektlərinin təhlilini verir. Bu kontekstdə AMEA prezidenti "Heydər Əliyev-İlham Əliyev xətti" ifadəsini akademik leksikona gətirmiş alimdir. Məhz həmin bağlılıqda AMEA rəhbərliyinin dövlətçilik yaddaşının təbliği ilə təşviqini bir-biri ilə uyğunlaşdırmasının fəlsəfi üzərində düşünmək lazımdır. Bu baxımdan elm üçün təbliğlə anlatmanın sonezinə nail olmaq çox vacibdir. Konkret olaraq, AMEA-nın dövlətçilik və liderlik ənənəsinin vəhdətdə tədqiqini daha da gücləndirdiyi görünür. Təşkilat bu kontekstdə Azərbaycanda dövlətçilik və liderlik ənənəsinin fəlsəfi, siyasi-nəzəri, tarixi, filoloji və başqa as-

pektlərdə tədqiqinə həsr edilən araşdırmaları davamlı olaraq intensivləşdirir.

Dövlətçilik yaddaşında yeni mərhələ

Bu cür yanaşma fəlsəfi xarakterli üç nəticə çıxarmağa əsas verir. Birincisi, dövlətçilik ənənəsi ilə liderlik ənənəsinin qarşılıqlı əlaqəsinin elmi obrazının yaradılması Azərbaycanda bu istiqamətin qədimdən cəmiyyət və dövlət quruculuğu üçün xarakterik olduğunu təsdiq edir. İkincisi, dövlətçiliklə liderliyin ənənəyə malik olması Azərbaycanın özünün tarixi və müasir dövlət quruculuğu modelinə malik olduğunu elmi şəkildə sübuta yetirir. Bu da müasir mərhələdə Heydər Əliyev-İlham Əliyev dövlət quruculuğu xəttinin obyektiv fəlsəfi-elmi, siyasi və geosiyasi obrazını formalaşdırmağa güclü təkan verir. Üçüncüsü, 28 May – Müstəqillik Gününün yaddaş məkanı kimi fəlsəfi dərk edilməsi üçün yeni imkanlar meydana gəlir.

tanıdı. O dövrə qədər 200 il Rusiya imperiyasının tərkibində olan Azərbaycanın ərazisi siyasi və hüquqi olaraq müəyyən deyildi. XX əsrdə Azərbaycan Demokratik Respublikası ölkənin ərazisinin siyasi və hüquqi təsbitinin rəmzi oldu. Əgər 28 May olmasaydı, Azərbaycan SSRİ tərkibinə müttəfiq respublika kimi daxil ola bilməyəcəkdi.

Bundan başqa, tarixi faktlar göstərir ki, SSRİ dövründə dəfələrlə Azərbaycanı Respublika kimi məhv etməyə çalışmışlar. Ulu öndər Heydər Əliyevin şəxsi şücaəti, siyasətçi məharəti və liderlik gücü buna imkan vermədi. Heydər Əliyev Moskvaya sübut etdi ki, Azərbaycan siyasi, iqtisadi və mədəni cəhətdən respublikadır. Azərbaycan özünü iqtisadi cəhətdən təmin edə biləcək potensiala və onu reallaşdırma bilmək iradəsinə sahibdir.

Deməli, Azərbaycanın, faktiki surətdə, dövlət kimi mövcud olmasında XX əsrin ikinci onilliyində dövlətçilik yaddaşımıza "28 May"ın yazılması həlledici rol oynayıb. Müasir mərhələdə ilk dəfə olaraq həmin tarix Azərbaycanın ərazisini siyasi və hüquqi olaraq tanıdı. Bunun əsasında SSRİ dövründə respublikanı Heydər Əliyev saxlaya bilmişdir və XX əsrin 90-cı illərindən onu müstəqil dövlət kimi qurdu!

II Qarabağ savaşında qazanan möhtəşəm qələbə isə Azərbaycanın müstəqil respublika kimi ərazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin etdi.

Beləliklə, 28 May tarixi Azərbaycan dövlətçilik yaddaşında bənzərsiz məzmun və mənaya malikdir. Onun sayəsində Azərbaycan Şərqdə ilk demokratik respublika qurdu, onu sovetlər dönəmində qorudu və müstəqillik mərhələsində güclü dövlətə çevrildi! Bunlara görə, 28 May həm də strateji əhəmiyyəti olan hadisədir.

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru

Əslində, müstəqil dövlətçiliklə bağlı hər bir elmi fikrin və ya sistemli araşdırmanın 28 May – Müstəqillik Gününə aidıyatı vardır. Burada elmi baxımdan vacib olan başlıca məqam "28 May"ın müasir dövlətçiliyin xüsusiyyətləri prizmasında araşdırılması ilə bağlıdır. Çünki dövlətçilik yaddaşı daim dövrə uyğun yeni məqamlarla zənginləşməlidir və bunu gələcəyin naminə etmək gərəkdir. Yeni dövlətçilik kontekstində yaddaşı indiki reallıqları nəzərə alaraq gələcəyin proqnozlaşdırılması üçün tədqiq etmək aktualdır.

Vurğuladığımız yanaşma 28 May – Müstəqillik Gününün fəlsəfi-elmi anlamında olduca əhəmiyyətli bir məqamı ön plana çıxarır. Məsələ ondan ibarətdir ki, müasir Azərbaycan dövlətçiliyində 28 May dönüş məqamıdır. Çünki məhz Azərbaycan Respublikasının 1918-ci ilin 28 mayında rəsmən yaradılması ilə onun dövlət kimi sərhədləri, ərazisinin siyasi-hüquqi coğrafiyası məlum oldu. Həmin ərazini beynəlxalq aləm hüquqi olaraq